

EL DEUTE DE LES REVOLUCIONS

MARIA LÓPEZ VIGIL

A la nostra Amèrica, la meitat d'aquest segle va estar ple de revolucions i d'intents revolucionaris. En tots aquests esforços l'aspiració central era eradicar la pobresa. A tots aquests projectes en favor dels pobres els cristians van aportar idees, suor i també sang. Són milers els màrtirs sense glòria de Bernini que en aquests anys van donar la vida somniant de realitzar el somni de Jesús: que a ningú no li sobri i a ningú no li falti, vida en abundància i vida per a tots.

Molts d'aquests projectes revolucionaris i justiciers van avortar. D'altres "es van perdre en la còlera", com diria Neruda. D'altres van ser mediatitzats -cooptats, com es diu ara. D'altres van fracassar mostrant la seva enorme fragilitat. Un segueix vencedor amb greus dificultats, d'altres van triomfar a mitges. La bàrbara repressió dels règims de seguretat nacional i les guerres de no tan baixa intensitat dels anys setanta i els vuitanta ens van deixar muntanyes de morts i van sembrar en el més profund de la consciència llatinoamericana la por del canvi i un enorme cansament. Cap d'aquests projectes revolucionaris no s'ha perdut completament. Hi va haver foc i queden cendres. Fins i tot neixen, vigorosos, altres intents, que barregen brases noves i ancestrals, com succeeix a Chiapas, realitat prometedora i garantia de relleu.

Hem de ser autocrítics en aquest final de segle. També els nostres moviments revolucionaris, guerrillers i populars tenen deutes per liquidar. N'assenyalo quatre, segura que n'hi ha més.

***Vam ser massa triomfalistes, cortoplacistas, avantguardistes.** El triomfalisme avantguardista que dona sentir-se amo de la veritat va limitar la nostra capacitat d'anar a buscar la veritat amb altres que no veien les coses com nosaltres. Pel triomfalisme vam caminar al sectarisme i al dogmatisme. També per això la violència que vam emprar, una violència de resposta a la violència estructural, justificada en el que és just de les nostres causes, però al cap i a la fi violència.

L'avantguardisme voluntarista no busca convèncer, sinó vèncer. I quan diu que es disposa a convèncer, només convenç els ja convençuts. A la llarga, no suma, va restant. Perd ocasions de debat, de diàleg, de recerca de consens i d'aliances. Les avantguardes que a l'inici encapçalen acaben marginant amb la seva proposta heroica, que tampoc elles no compleixen. Estem en deute amb tots aquells que vam marginar pel ferotge i sec voluntarisme amb què vam defensar les nostres causes.

***Vam ser massa paternalistes.** Vam posar més ment i esforç en les vies per a una distribució justa que per a una producció eficient i de qualitat.

Vam apostar per prendre a uns per donar a uns

altres i no per exigir a tothom un treball responsable i entrenar-los en una competència estimulante. Totes les revolucions van proclamar que el poble era el subjecte de la nova història, però a la pràctica el poble va ser objecte de dons. El model estatista d'acumulació per després fer una distribució justa del que s'ha acumulat ni va crear ni pot crear una alternativa al capitalisme. El model socialista que assumim com a ideal tenia com a objectiu suprimir el mercat, perquè l'estat el substituís i fos l'encarregat de redistribuir igualitàriament les riqueses a tots. No ho va aconseguir. Tampoc l'igualitarisme no és ideal, ho és l'equitat.

Estem en deute amb milions de pobres que aspiren a deixar de ser pobres, però no només rebent beneficis, sinó gestionant ells mateixos la seva vida, la seva producció, dissenyant ells el camí de la seva realització personal. Les revolucions de demà han d'afrontar el repte de l'economia: com fer diners amb honestedat, com produir riqueses amb eficiència, com regular el mercat perquè sigui democràtic i inclogui a tothom.

***Vam ser massa esquemàtics.** En els nostres moviments revolucionaris el conflicte de classes, el conflicte rics-pobres, ho explicava tot. O gairebé tot,

que no és el mateix, però és igual. Però aquest és un esquema massa simple per interpretar la realitat i per transformar-la, fins i tot a l'Amèrica Llatina, que té el rècord mundial del continent amb la bretxa més abismal entre rics i pobres.

El conflicte rics-pobres no ho explica tot. Ni tampoc donant la volta a aquesta truita arribem al fons del problema humà. Hi ha altres conflictes -de gènere, racials, generacionals, ètnics-, que ens col·loquen davant de contradiccions més profundes i davant de desafiaments més fonamentals.

Ens vam proposar la construcció del socialisme i vam descuidar la construcció de dones i homes socialistes, tasca molt més important i complicada, que ens exigeix conèixer els éssers humans, tan diversos, tan complexos, no reductibles a la perspectiva unidimensional de la lluita de classes. Una dona que treballa en una *maquiladora* de Quezaltenango és una guatemalenca assalariada, sotmesa a un règim brutal d'explotació capitalista. Però a més és una dona. I a més és indígena. I a més és jove. I a més és una impenitent fan de Michael Jackson i de Selena... El seu *alliberament* és infinitament més complex del que imaginem.

Estem en deute amb milions de pobres als quals només vam veure com a pobres, oblidant-nos del seu gènere, de la seva raça, de la seva edat, dels trets específics de la seva cultura o de la seva barreja de cultures.

***Vam ser massa masclistes.** La inequitat entre homes i dones, entre nens i nenes, és la més arrelada, greu i perjudicial de la civilització humana. No és el mateix un home pobre que una dona pobre. Perquè l'home pobre té almenys el poder de ser home. Però la dona pobre no té cap poder. Pitjor si és índia o negra, vella, cega o esguerrada.

En la forma d'exercir el poder, en la forma de concebre la societat, en les vies elegides per desenvolupar l'economia i els camins pels quals es va entrar o es va deixar d'entrar al terreny de la cultura, les nostres revolucions van ser masclistes. Va sobrar-hi mirada d'home i va faltar-hi mirada de dona. Les diferents expressions de la guerra que van acompanyar tots els esforços revolucionaris van

entristir encara més aquesta mirada. La guerra no és "la pau del futur". És un producte cultural masculí que accentua el verticalisme, l'agressivitat i la intolerància.

El femení va quedar dissolt en el social. En tots els esforços revolucionaris les dones es van fer més càrrec de l'espai públic que els homes de l'espai privat. Les dones es van apropiat amb més entusiasme dels seus deures amb la societat que dels seus drets com a éssers humans plens. I així, el terreny que va quedar més intocat va ser el del privat. La lluita per la justícia i per la dignitat que van avantguarditzar els homes a penes va penetrar per les portes de les llars, on va seguir regnant la violència masclista i l'abús sexual, que és sempre abús de poder. Mentre als carrers i a les muntanyes els revolucionaris combatien les dictadures, a les seves cases imperava el seu poder dictatorial.

Estem en deute amb milions de dones marginades pel masclisme dels nostres revolucionaris. Aquest és el deute més pesat que carreguem a les maletes amb què entrem al nou segle.

Aquest deute pot i ha de ser liquidat. Si en aquest segle que acaba l'opció preferencial pels pobres va transformar tantes consciències i va inspirar tantes lluites, en aquest nou segle ens toca fer una opció preferencial per les dones. No perquè siguin millors, sinó perquè són dones i han viscut subordinades. I el Déu en qui creiem, que és Pare i és Mare, no vol aquesta subordinació.

Passen les èpoques, canvien els paradigmes, cauen els murs, però la distància permanent entre la dreta i l'esquerra estarà sempre en la sensibilitat. Sembla que hagi arribat l'hora de despertar la sensibilitat femenina tant en els homes com en les dones. Necessitem dones i homes feministes. El feminisme no és ni més ni menys que una de les cares de l'humanisme, cara oculta per insuficientment explorada.

Si en les revolucions que vindran incorporem la mirada de la dona, la sensibilitat de gènere, continuarem empenyent la història cap a la llibertat, trobarem alternatives i la societat que construïrem serà més justa i també més feliç.